

УДК 378.014:355.233.2.38.038.8

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2023.55.20-27>

Андрій КУЧЕРЯВИЙ, д-р пед. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0003-0510-4864

e-mail: ankuchalex@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Інна ВАНОВСЬКА, канд. істор. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-3739-3624

e-mail: vanovskaya@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Кирило ПИРОГОВ, мол. наук. співроб.

ORCID ID: 0009-0008-5940-1286

e-mail: Kirillpirogov1999@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З КУРСАНТАМИ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ

Вступ. Сучасні підходи до підготовки офіцерів в українських закладах вищої військової освіти досі не позбулися методик радянської школи, спрямованої на пригнічення особистісного розвитку. Російсько-українська війна спонукала запит на офіцерів-лідерів, ініціативних, самостійних, що й зумовило проблему дослідження. Мета та завдання – визначити методичні засади проведення навчальних занять у ВВНЗ провідних країн світу для забезпечення формування особистості сучасного офіцера збройних сил і запровадження їх у вітчизняний освітній процес. Розглянуто і запропоновано використати відповідний зарубіжний досвід підготовки офіцерів, де формування військового лідера є давньою традицією. Сучасний стан та особливості навчання військових фахівців у ВВЗО провідних країнах світу характеризуються певною уніфікацією щодо цілей, змісту і форм навчання через глобальні інтеграційні процеси у світових освітніх системах та об'єднання країн у єдині військово-політичні структури, насамперед це стосується блоку НАТО, який задає стандарти якості підготовки військовослужбовців.

Методи. Використано метод опитування військовослужбовців і працівників збройних сил, які навчалися в закордонних ВВНЗ; контент-аналіз наукової літератури, у якій описано проведення навчальних занять у ВВНЗ провідних країн світу; метод експерименту для обґрунтування методикою проведення навчальних занять; кількісні й якісні методи дослідження наукової літератури; соціологічне спостереження результатів проведення опитування респондентів; системний аналіз практичної проблематики проведення різних типів навчальних занять; системний підхід до вивчення проведення навчальних занять у ВВНЗ провідних країн світу; метод експертного оцінювання для обґрунтування нової методології проведення навчальних занять у вітчизняних ВВНЗ.

Результати. На прикладі США продемонстровано еволюцію систем військової освіти на різних етапах їх становлення. Виокремлено методичні засади навчання майбутніх офіцерів шляхом опрацювання джерел та через опитування військовослужбовців, які навчалися у ВВНЗ країн-членів НАТО. Встановлено, що до провідних методичних засад проведення навчальних занять належать системне використання активних методів навчання, попереднє проведення самостійної роботи курсантів, забезпечення особистого внеску кожного з них у вивчення теми, їхня активна поведінка на занятті, долучення курсантів до аналізу проведеного заняття та дотримання демократичного стилю військово-педагогічного спілкування.

Висновки. Визначені методичні засади дозволили окреслити шляхи та можливі труднощі впровадження їх в освітню діяльність вітчизняних ВВНЗ та ВВП ЗВО.

Ключові слова: методичні засади, курсанти, навчальні заняття, самостійна робота, вища військова школа.

Вступ

Стан підготовки військових фахівців у вітчизняній вищій військовій школі на сьогодні певним чином вирізняється традиційними підходами, які забезпечували потреби збройних сил ще радянської доби, коли будь-який офіцер вважався передовсім виконавцем, і тому без погодження з керівником не діяв самостійно. Це зумовлювало привчання майбутніх військових фахівців до мінімізації активності та ініціативності ще з курсантської лави. Достатньо пасивний спосіб навчання радянського курсанта дозволяв йому в повному обсязі засвоювати зміст навчального матеріалу тих часів, але на сьогодні цей спосіб уже неприйнятний з огляду на рівень технологій і кількість знань, якими необхідно оволодіти сучасному військовому фахівцю.

Виклики сьогодення, зокрема зумовлені перебігом російсько-української війни, демонструють, що сучасні офіцери повинні бути лідерами, проявляти креативність, ініціативу, володіти сучасними високотехнологічними

зразками озброєння, що заперечує прийнятність їхньої підготовки за традиційними підходами. Водночас західна вища військова школа має інші традиції підготовки офіцерів, які ґрунтуються на формуванні їх як лідерів та осіб, що здатні самостійно мислити й приймати рішення, при цьому володіти найсучаснішими технологіями. Такі концептуальні засади навчання військовослужбовців проявляються у способах його організації взагалі та проведення навчальних занять зокрема, у тому числі щодо забезпечення максимальної активності, ініціативності та самостійності майбутніх військових фахівців. А отже, такий досвід потребує вивчення й подальшого впровадження у практику підготовки вітчизняних здобувачів вищої військової освіти.

Таким чином, констатуємо невідповідність між результатами навчання військовослужбовців у вітчизняних ВВНЗ та ВВП ЗВО, яке відбувається переважно за традиційними підходами радянської доби, та об'єктивними потребами ЗС України в офіцерах, здатних проявляти

© Кучерявий Андрій, Вановська Інна, Пирогов Кирило, 2023

лідерські якості, креативність, самостійність тощо та демонструвати сучасний рівень фахової підготовленості, що зумовлює проблему дослідження. Можливий шлях її розв'язання проходить через вивчення та запровадження у вітчизняній вищій військовій школі відповідного зарубіжного досвіду підготовки офіцерів, результати якої є наслідком такого способу проведення навчальних занять, що забезпечує прояв у курсантів високої навчальної активності і самостійності та, як наслідок, призводить до формування в них потрібних особистісних і професійних якостей, знань та умінь.

У статті представлено той складник вирішення зазначеної проблеми, який полягає в дослідженні методичних засад проведення навчальних занять у ВВНЗ провідних країн світу, у першу чергу США та інших країн НАТО, який є доцільним для запровадження у своїй педагогічній діяльності вітчизняними науково-педагогічними працівниками.

Огляд літератури. Досліджуючи визначену проблему, зазначимо, що історіографічному аналізу розвитку військової освіти та науки у світі та в Україні, який зумовлює особливості процесу навчання у ВВНЗ та ВВП ЗВО, присвячено наукові напрацювання багатьох дослідників. Система закордонного досвіду підготовки офіцерських кадрів, зокрема досвід США та країн-членів НАТО, висвітлено в наукових розвідках М. Єжеева, С. Ніколаєнка, О. Устименка (2009); І. Толока, Ю. Супрунова (2018); С. Богунова, О. Черних, Ю. Черниха (2017); В. Колесника (2017); І. Скворока, (2013); О. Черних, О. Мітягіна, Ю. Черниха (2019); Г. Гапоненка, С. Гапоненка (2016); В. Конаржевської (2018) та ін.

Ряд вітчизняних нормативно-правових актів акцентує увагу на врахуванні зарубіжного досвіду підготовки військових фахівців у закладах вищої військової освіти в Україні. До прикладу, Концепція військової освіти в Україні (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.1997 р. № 1410) розроблена відповідно до ряду нормативно-правових актів та "з урахуванням досвіду підготовки військових фахівців в Україні та зарубіжних країнах" (Концепція військової освіти..., 1997). Відповідно до положень Воєнної доктрини України одним зі шляхів формування національних оборонних спроможностей є "створення єдиної уніфікованої системи підготовки персоналу для сил оборони з урахуванням досвіду держав-членів НАТО, цивільного сектору і бізнесу (Воєнна доктрина України..., 2015).

Питання щодо загальнометодологічних аспектів військової освіти та науки розкриваються у працях М. Нещадима (2003); А. Зельницького (2009), Л. Олійника, О. Прохорова (2015); О. Шаповалова, Ю. Бараша (2008) та ін. Водночас у жодній із зазначених робіт не розкрито методичні аспекти проведення навчальних занять.

Традиційною та концептуальною метою навчання офіцерів у провідних країнах світу є їхня лідерська підготовка. На сьогодні військові лідери – це люди, що мають свій погляд, високі адаптивні й інноваційні навички прийняття рішень, а також демонструють навички співпраці. У доктрині американської армії прописано сім основних цінностей, що мають першочергове значення в лідерстві, а саме: лояльність, обов'язок, повага, самовіддане служіння, честь, чесність та особиста мужність (U.S. Department of the Army, 1999). Армія США зацікавлена в якісному лідерстві, оскільки вона зазначає лідерство як "життєву силу армії... характеризувану поєднанням організаційних та ситуаційних вимог місії" (Field Military 6-2022). Далі, в польовому керуванні армії, лідер описується як людина, яка за роллю і

призначенням надихає і впливає на інших людей у досягненні організаційних цілей. Окрім того, лідери несуть відповідальність за мотивацію інших всередині підрозділу та за його межами, вони "орієнтують мислення та формують рішення на користь організації". Польове керування армією за 2022 рік містить не тільки опис необхідних лідерських якостей, які необхідні майбутньому офіцеру на момент написання, а й містить методи, що були розроблені армією США для навчання курсантів у ВВНЗ. На основі підготовки лідерів у ROTC була написана дисертація (Campbell, 2017), яка показує процес підготовки лідерів та методи, що для цього використовувались.

Сучасний етап розвитку вітчизняної військової освіти характеризується певною зміною підходів щодо навчання майбутніх офіцерів саме в контексті їхньої лідерської підготовки, яка поступово стає невід'ємним елементом військової освіти і в останні роки зумовила появу великої кількості наукових, методичних та нормативних матеріалів щодо цього питання. Зокрема, теоретичні аспекти підготовки офіцера-лідера пропонуються у Доктрині військового лідерства у ЗС України; Пораднику для офіцерів та сержантів – "Внутрішні комунікації військового лідера" (2020); працях Л. Карамушки, Т. Фелькеля (2013); С. Максименка (2014), О. Романовського, І. Горбача (2019); О. Маковського (2002); О. Заруби (2019) тощо. Проте велике коло питань стосовно визначення особливостей розвитку вищої військової освіти в Україні, яка забезпечує саме лідерську підготовку офіцерів, а відповідно і питання оновленого методичного інструментарію, досі залишаються нерозкритими.

У ряді іноземних джерел описано проведення навчальних занять у закордонних ВВНЗ, у тому числі в історичній ретроспективі, про що йтиметься у викладі основного матеріалу. Проте описаний досвід не систематизований і, відповідно, недостатньо ретельно вивчений, а отже, потребує окремого детального розгляду та узагальнення в контексті вирішення проблеми нашого дослідження.

Методи

В основу представленого дослідження покладено метод опитування військовослужбовців розробленим опитувальником, контент-аналіз іноземних джерел, метод експерименту використання активних методів навчання на різних видах занять, кількісні та якісні методи дослідження наукової літератури, соціологічне спостереження у класифікації відповідей респондентів, системного аналізу проведення різних видів навчальних занять, системного підходу до розробки практичних рекомендацій, метод експертних оцінок для обґрунтування використання досвіду проведення навчальних занять у провідних країнах світу. Відповідно, була поставлена така *мета статті*: визначити методичні засади проведення навчальних занять у ВВНЗ провідних країн світу як такі, що забезпечують формування особистості сучасного офіцера збройних сил та потребують запровадження в освітній процес вітчизняних ВВНЗ та ВВП ЗВО.

Реалізація поставленої мети вимагає виконання таких *завдань дослідження*:

- надання характеристики історичних передумов існуючих підходів до проведення навчальних занять у ВВНЗ США;
- схарактеризувати результати опитування учасників навчальних занять у ВВНЗ провідних країн світу щодо методичних особливостей їх проведення;
- деталізувати головні методичні засади проведення навчальних занять у ВВНЗ провідних країн світу,

які будуть доцільними для запровадження у вітчизняній вищій військовій школі;

- визначити шляхи запровадження методичних заasad проведення навчальних занять з курсантами ВВНЗ та ВВП ЗВО, властивих ВВНЗ провідних країн світу.

Результати

Створення перших військових навчальних закладів відбулося в Європі в XVII ст. Зокрема, перші кадетські корпуси виникли в Пруссії у 1653 р., коли великий курфюрст заснував першу кадетську школу для несення дворянськими дітьми військової служби. Найстаршими військовими академіями вважаються Військова академія в Модені та Туринська королівська академія, які засновані в 1678 р. і є одними з перших вищих військових навчальних закладів сучасного типу. У їхніх стінах молоді аристократи вивчали історію, право, літературу, фехтування та кінні вправи (Accademia militare di Modena).

Надалі заклади військової освіти створювалися по всій Європі, а з набуттям Сполученими Штатами Америки незалежності в 1802 р. засновано Військову академію в місті Вест-Пойнт (штат Нью-Йорк), яка на сьогодні є одним із провідних вищих військових навчальних закладів світу, а її досвід підготовки офіцерів суттєво вплинув на формування системи навчання військових фахівців в усьому світі (Arnold, 1993). Зокрема, у цій академії від самого початку створення зароджуються певні підходи до проведення навчальних занять. Відомо, що Сільванус Теєр (Sylvanus Thayer) під час свого керівництва у Вест-Пойнті (1817–1833) як суперінтендант запровадив нову форму навчання, яка характеризувалась невеликими класами, щоденними завданнями із самостійної роботи та прагненням зробити майбутніх офіцерів активно відповідальними за власне навчання. Останні при цьому виконували завдання із самостійної роботи і приносили виконану роботу в клас для спільного обговорення (Connors, 2000).

На початку XIX ст. у Пруській системі військової освіти генерал Герхард фон Шарнхорст запровадив свій підхід до навчання військовослужбовців, однією з вимог до рівня засвоєння при цьому було визначено сформованість лідерських якостей та здатність ефективно працювати в команді, що позначилося на способах проведення навчальних занять (Schoy, 2011). Ці традиції, закладені ще у XIX ст., зберігаються в окремих навчальних закладах і досі.

Навчання офіцерів набувало змін та вдосконалювалось, зокрема через нові соціальні зрушення та вдосконалення методик освітнього процесу. Підготовка офіцерів стала вирішальним чинником в успіхах армій провідних країн світу. У XX ст. у закладах вищої військової освіти в країнах НАТО, які на сьогодні є носіями кращого досвіду підготовки офіцерів, можна виділити такі етапи розвитку (Arnold, 1993):

1. *Перша світова війна та міжвоєнний період (1914–1939)*. Зростання важливості вищої військової освіти для підготовки професійних офіцерів. Фокус на технологічних і тактичних інноваціях після Першої світової війни. Вплив бойових дій у Першій світовій війні на переосмислення стратегій та тактик військових операцій.

2. *Холодна війна та період збройного напруження (1945–1991)*. Розвиток ВВНЗ для навчання офіцерів, які брали участь у холодній війні. Впровадження нових технологій та військових доктрин для забезпечення стратегічної переваги. Бойові дії на Фоклендських островах вплинули на перегляд підходів до воєнних операцій та

розвиток експедиційних сил. Лібералізація військової освіти, запит на незалежність та критичність мислення.

3. *Період після закінчення Холодної війни та сучасність (1991 – наш час)*. Переорієнтація на миротворчі операції та гнучкіші форми воєнної діяльності. Адаптація до нових загроз, таких як тероризм та гібридна війна. Бойові дії в Іраку та Афганістані сприяли зміні стратегій та тактик військових операцій, зокрема на підвищення значення контрінсургенції та міжнародного співробітництва.

Важливо зазначити, що, хоча бойові дії у В'єтнамі, Алжирі, Афганістані, Іраку та на Фоклендських островах вплинули на розвиток стратегій і тактик щодо їх планування і ведення, кожен із цих конфліктів мав свої унікальні особливості, і не всі вони безпосередньо вплинули на вищу військову освіту в країнах НАТО. Однак вони сприяли рефлексії та перегляду підходів до ведення військових операцій як змісту вищої військової освіти.

Найважливіше, що можна виділити з цього ретроспективного огляду, є те, що сучасна військова освіта та ВВНЗ, як і військовослужбовці, мають спиратися на підґрунтя військових і освітніх традицій, але й бути адаптивними та готовими до будь-яких ситуацій. Військові академії по всьому світу вивчають досвід ведення бойових дій на території України, які прямо демонструють, що адаптивність і творче мислення в стандартних/нестандартних умовах мають значну перевагу над діями за однією сталою моделлю. Формування НАТО в 1949 р. означало не тільки створення військового альянсу, а й обмін знань. Існує стандарт НАТО, якого дотримуються країни-члени у своїй військовій освіті, здебільшого цей стандарт розроблений у США і враховує досвід американських поразок та перемог. Але кожна країна НАТО має свої соціокультурні особливості, які безпосередньо проявляються під час підготовки офіцерського складу. Цей стандарт увібрав у себе найкращі здобутки різних воєнних шкіл, не лише з історичної давнини, але і в технологічній площині, що й робить систему вищої військової освіти провідних країн найкращою у світі. Важливо вказати, що військова освіта країн НАТО спирається не лише на технології, а й на саму побудову навчання.

Сучасний досвід військового навчання у світі демонструє, що військовослужбовцям надається обмежена статутною свободою, яка формує в них самостійність і творче мислення, а використання активних методів навчання та заохочування до прийняття рішень формують особисту відповідальність та лідерські якості, що дозволяє офіцерам брати керування підрозділом на місці та ефективно виконувати поставлені завдання в будь-яких, зокрема непередбачуваних, обставинах. Саме така модель навчання офіцера, під час якої дозволені дискусії, критика та надання власних пропозицій, формує лідера, а не виконавця.

Вказана модель відбиває свої проєкції на всіх аспектах військового освітнього процесу, зокрема на змісті навчальних занять, отже, вивчення досвіду їх проведення в провідних країнах світу є не лише необхідністю щодо ознайомлення із сучасними тенденціями проведення навчальних заходів з огляду на використання найбільш ефективних методів навчання та способів взаємодії військового викладача з військовослужбовцями, а й з огляду на необхідність урахування світового досвіду формування особистості офіцера, який накопичувався сотні років.

Сучасна військова освіта провідних країн світу багато уваги приділяє не тільки класичній тріаді: фізичній підготовці, мужності та інтелектуальним здібностям, але і психологічним аспектам, зокрема, розвитку характеру, лідерських якостей, критичного та творчого мислення,

особистої відповідальності не лише за себе, а й за інших. Сьогодні військові академії дають курсантам певну свободу, особливо свободу критики та пропозицій, заохочують майбутніх офіцерів до традицій та навчання за допомогою виїзних екскурсій, симпозіумів, на які запрошують не лише діючих офіцерів, але і вчених та інших ораторів. Вища військова освіта провідних країн світу дає курсантам не лише сталі знання, а спонукає їх до самостійного розвитку, як особистісного, так і професійного. Головним ресурсом армії є люди, тому країни НАТО зосередили процес підготовки офіцерів на всебічному вдосконаленні теоретичних знань та практичних навичках. Поширення та еволюція комп'ютерних технологій дозволяють вводити нові формати навчання, імітаційні моделі, а практичні заняття можуть містити елементи гри/військової гри для більшого занурення та залучення курсантів у предмет навчання та в життя навчального закладу. Актуальний досвід підготовки військовослужбовців у ВВНЗ провідних країн світу демонструє, що в процесі навчання дотримуються етичні норми спілкування та взаємна повага щодо всіх його учасників, але з дотриманням ієрархії, що має показати майбутнім офіцерам значення ієрархії у війську та важливості її дотримання без покарань та примусу.

З метою всебічного вивчення особливостей проведення навчальних занять у ВВНЗ провідних країн світу було проведено власне дослідження шляхом опитування учасників освітнього процесу, які навчалися в таких закладах. У проведеному дослідженні були опитані 65 осіб (респондентами стали співробітники ВІКНУ, військові інших ВВНЗ України, діючі військовослужбовці ЗС України, чотири іноземці), що навчалися за напрямками: тактична медицина; інженерна підготовка; історія; міжнародні відносини; психологічна реабілітація; лінгвістика; медіа та зв'язки з громадськістю; економіка та фінанси; менеджмент та управління; юриспруденція та політологія. Вони проходили навчання у ВВНЗ 16-ти провідних країн світу (США, Естонська Республіка, Велика Британія, Франція, Республіка Болгарія, Румунія, Литовська Республіка, Латвійська Республіка, Італійська Республіка, Федеративна Республіка Німеччини, Королівство Швеції, Республіка Польща, Угорщина, Ізраїль, Канада та Королівство Данії).

Розроблений нами опитувальник укладено українською та англійською мовами, він складається із шести розділів:

- 1) опис процедури аналізу (короткі відомості про слухача; спосіб отримання інформації про процес навчання; спосіб заповнення опитувальника; дата);
- 2) загальна характеристика процесу навчання: відомості про країну, місто та заклад навчання військовослужбовців; термін їхнього навчання та належність до певної категорії (тактичний, стратегічний чи оперативний рівень);
- 3) загальна характеристика процесу навчання: вид занять; організація самостійної роботи; переважаючі способи розгляду навчального матеріалу; спосіб перевірки (чи його відсутність) викладачем;
- 4) загальна характеристика навчальних занять: характер взаємовідносин між викладачем та військовослужбовцями; опис структурних елементів заняття; оцінювання військовослужбовців і ступінь гнучкості викладача в організації заняття;
- 5) характеристика взаємодії та комунікативної поведінки учасників заняття: управління навчально-пізнавальною діяльністю військовослужбовців; характеристика спілкування між викладачем та учасниками заняття;

характер навчально-пізнавальної діяльності військовослужбовців на заняттях;

б) характеристика педагогічного інструментарію: методи навчання, використовувані викладачем; провідні засоби навчання, опис методики та технології навчання.

Окремим питанням було проведення самостійної підготовки військовослужбовців, яка передуює заняттям. Саме це питання було розглянуто під час дослідження особливо уважно, оскільки отримані відповіді мали важливий внесок в остаточні результати проведеного дослідження. Саме вони підтвердили відомості з електронних і друкованих джерел, що у вищих військових навчальних закладах країн НАТО та інших провідних країн світу використовуються різноманітні методики і методи навчання, які сприяють розвитку професіоналізму та лідерських навичок у майбутніх офіцерів, забезпечують активну навчальну позицію курсантів (слухачів) на заняттях. Наведемо деякі з них.

Інтерактивне навчання: передбачає дискусії, групові проекти, симуляції та тренінги, які дозволяють військовослужбовцям брати активну участь в освітньому процесі, обговорювати стратегії та тактики, а також застосовувати отримані знання на практиці.

Кейс-стаді: використання реальних чи вигаданих сценаріїв, заснованих на історичних чи сучасних військових конфліктах, що забезпечує військовослужбовцям змогу аналізувати проблеми, приймати рішення та застосовувати свої знання в контексті практичних ситуацій.

Академічні дослідження (самостійні наукові дослідження, проектні роботи): стимулюються проведення особами, які навчаються, дослідницьких робіт і написання наукових статей, які сприяють розвитку аналітичних навичок і глибокого розуміння військової науки та історії.

Практичне навчання: передбачає участь у польових тренуваннях, стрільбах, тактичних навчаннях, участь у військових операціях на реальних майданчиках або у військових навчальних центрах.

Зауважимо на деяких висновках проведеного опитування. Кожному навчальному заходу передуює самостійна робота, яка забезпечує підготовленість військовослужбовця до активної роботи під час чергового аудиторного заходу та має на меті, зокрема, забезпечення його власного внеску в розкриття теми. Саме навчання вітчизняних військовослужбовців у закордонних ВВНЗ не є якимось винятком, зробленим для нашої країни, а є звичайною практикою міжнародного співробітництва та обміну курсантами (слухачами) у провідних країнах світу: військові, у тому числі майбутні офіцери, з різних країн мають можливість обмінюватися досвідом, вивчати різні підходи та методики, що сприяє розширенню міжкультурного та професійного розвитку. Навчання та підготовка місій вищих військових навчальних закладів провідних країн світу, зокрема НАТО. Зазначимо що в умовах науково-технічного прогресу дещо змінюються технології та методики навчання, але цінності, на яких ґрунтується військова освіта, залишилися незмінними – забезпечення самостійності та відповідальності курсантів за своє навчання, розвиток у них лідерських якостей, набуття навичок практичного застосування теоретичних знань через використання інтерактивних методів, зокрема дискусій, симуляцій, групових проектів.

Зазначене вище свідчить про такі провідні особливості методичних засад проведення навчальних занять усіх видів, як системне використання активних методів навчання та забезпечення максимальної активності курсантів на кожному з етапів засвоєння навчального

матеріалу, у тому числі, забезпечення їхнього особистого внеску в розкриття теми, а також поруч з аудиторною роботою курсантів цільове використання самостійної роботи. Саме остання зазвичай передую аудиторним заняттям та забезпечує підготовку майбутніх офіцерів до активної роботи на черговому аудиторному занятті. Розглянемо окремі ситуації застосування модулів самостійної роботи курсантів.

Ситуація 1. Модуль самостійної роботи передую лекції. Окрім суто дидактичної та прогнозованої мети щодо створення у курсантів уявлення про поняття, об'єкти, явища чи процеси, які розглядаються в межах теми, і розуміння базових теоретичних понять навчальними цілями самостійної роботи, у такому випадку є:

- забезпечення процесу підготовки курсантів до подальшого розгляду лекційного матеріалу через ряд фокус-запитань, які формують основу лекції;
- підготовка курсантами запитань до лектора;
- підготовка курсантів до запитань викладача до аудиторії під час лекції (у формі кейсів, проблемних запитань тощо).

У результаті курсанти набувають підготовленості до розгляду навчального матеріалу на лекції і зникає необхідність витрачати час у процесі аудиторного заняття на розгляд елементарних понять. Оскільки задовольняються пізнавальні потреби курсантів і створюється можливість їхньої самореалізації у процесі лекції (під час запитань викладача та участі в розв'язуванні кейсів чи проблемних ситуацій), то вони отримують мотивацію щодо подальшого розгляду теми та готовність висловити свою думку стосовно певних теоретичних положень. А це, у свою чергу, створює умови для організації дискусії під час лекції, розгляду на навчальному занятті проблем теорії та практики, кейсів, поглибленого вивчення теоретичного матеріалу тощо.

Натомість вітчизняний традиційний підхід до читання лекції, який не передбачає попередньої самостійної роботи, зазвичай здатний досягти лише розгляду базових понять поточної теми і, у кращому випадку, певного закріплення навчального матеріалу в процесі його обговорення з невідготовленою аудиторією. Вітчизняні курсанти на лекції конспектують, поспішаючи за викладом викладача, у той час як курсанти ВВНЗ інших країн світу вже розв'язують кейси.

Ситуація 2. Модуль самостійної роботи передую семінарському заняттю. У вітчизняній вищій військовій школі самостійна робота також є традиційною перед проведенням семінарів, тому природно, що її певні цілі є такими самими, зокрема: сформувати базовий рівень знань із поточної теми, повторити розглянутий раніше навчальний матеріал, опрацювати не розглянутий на лекції матеріал і, навіть, підготувати доповідь на занятті. Але в провідних країнах світу самостійна робота готує й до активної, ініціативної та творчої діяльності під час семінару, тому має ще й такі цілі, як набуття курсантами досвіду використання теоретичного матеріалу під час розв'язування завдань проблемного характеру різного рівня складності, набуття ними підготовленості до дискусії за визначеною темою тощо.

Ситуація 3. Модуль самостійної роботи завершує вивчення теорії. У традиційній вітчизняній практиці навчання військовослужбовців нечасто виконання самостійної роботи здійснюється після проведення семінару. Проте в інших країнах курсанти традиційно пишуть есе, виконують інші види творчих робіт, де проявляють самостійність у володінні навчальним матеріалом, креативність, винахідливість тощо. Тож відповідні модулі самостійної роботи відповідають їхнім цілям, зокрема:

закріпленню розглянутого раніше теоретичного матеріалу, опрацюванню матеріалу, що містить міжпредметні зв'язки, набуттю вмінь розв'язування складних теоретичних та практичних проблем з поточної теми, досягненню кожним курсантом усвідомлення ступеня оволодіння теоретичним матеріалом перед опануванням практикою тощо.

Ситуація 4. Модуль самостійної роботи передую практичному заняттю. Така ситуація типова і для вітчизняної вищої військової школи, проте вимоги до модуля самостійної роботи у ВВНЗ провідних країн світу дещо інші, а саме: курсант на початок практичного заняття має бути готовим до максимально самостійного виконання практичних вправ та інших навчальних завдань, викладач при цьому намагається не втручатися в процес їхнього виконання й бути стороннім спостерігачем. Тому, окрім повторення та закріплення теоретичного матеріалу, цілями самостійної роботи є виконання практичних вправ на повторення та закріплення практичних умінь, набутих раніше та затребуваних на наступному занятті, виконання підготовчих практичних вправ задля набуття первинних умінь тощо.

Ситуація 5. Модуль самостійної роботи завершує оволодіння практикою. Вітчизняні ВВНЗ та ВВП ЗВО рідко практикують самостійну роботу вже по завершенню практичних занять, але згідно із зарубіжним досвідом відповідні модулі можуть бути використані задля набуття курсантами повної самостійності при виконанні вправ, формування в них значного досвіду застосування простих і складних умінь, набуття ними здатності та досвіду щодо творчого використання вмінь тощо. Зокрема, курсанти іноземних ВВНЗ виконують колективні проєктні завдання, розробляють сценарії розвитку певної практичної ситуації, розподіляють між собою ролі як її учасники та готуються її зобразити на певних заходах тощо.

Можливі й інші ситуації розташування модулів самостійної роботи курсантів у межах вивчення теми, і навіть вони можуть використовуватися за відсутності певних навчальних занять. У таких випадках самостійна робота забезпечує реалізацію тих етапів засвоєння навчального матеріалу, які мали би покладатися на аудиторне навчання, що передбачає відповідний добір навчальних завдань. У такий спосіб організована самостійна робота дозволяє забезпечити виконання певних вимог до проведення аудиторних занять, а саме:

- активне залучення курсантів до розкриття змісту теми, що спирається на їхню підготовку до заняття під час самостійної роботи;
- розвиток у них практичних навичок і навичок критичного мислення завдяки активному способу навчання та опорі на навчальний і практичний досвід курсантів;
- надання допомоги курсантам у розвитку навичок судження, аналізу та вирішення проблем, які потім можуть бути застосовані до сучасних викликів, у тому числі війни, через використання тематичних досліджень (кейсів), заснованих на реальних подіях;
- розвиток у курсантів глибокого розуміння та винахідливості внаслідок використання живих, віртуальних, конструктивних та ігрових способів навчання, зокрема з військовими іграми та вправами;
- здійснення аналізу проведеного навчального заняття, до обговорення якого обов'язково долучаються курсанти.

Найпоширенішими методами навчання у ВВНЗ провідних країн світу є активні, зокрема:

- у процесі читання лекції – навчальна дискусія, бесіда та аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод);

- у процесі проведенні семінару – навчальна дискусія, бесіда, аналіз конкретних ситуацій, гра (ділова, рольова, пізнавальна), мозковий штурм, круглий стіл;

- на практичному занятті – бесіда, аналіз конкретних ситуацій, гра, мозковий штурм, навчальна дискусія, вправа, метод проєктів, аналіз проведених дій.

Зауважимо, що активна позиція курсанта на навчальному занятті можлива за умови створеного відповідного психологічного клімату, коли він відчуває розкутість, а його продуктивну роботу не обмежують жодні норми чи правила. Це вимагає від викладача вибору певного стилю військово-педагогічного спілкування, і досвід проведення навчальних занять у ВВНЗ провідних країн світу свідчить, що таким стилем є демократичний. Якщо саме демократичний стиль є типовим та традиційним для багатьох країн, то у вітчизняних ВВНЗ та ВВП ЗВО поруч із ним традиційно і досі наявний як авторитарний, так і ліберальний.

Таким чином, можна стверджувати, що тими методичними засадами проведення навчальних занять у вищій військовій школі провідних країн світу, які забезпечують прояв у курсантів високої навчальної активності, ініціативності та самостійності, формування у них лідерських якостей, креативності, творчих здібностей, комунікативних навичок та високого рівня фахової підготовки, є:

- 1) побудова процесу вивчення навчального матеріалу в такий спосіб, за якого кожному аудиторному заняттю, у тому числі лекції, передують самостійна робота курсантів;

- 2) забезпечення особистого внеску кожного курсанта в розкриття теми;

- 3) забезпечення активної позиції та максимальної самостійності курсантів на навчальному занятті, спонування їх до прояву критичного мислення, творчості, комунікативних навичок через системне використання активних методів навчання;

- 4) долучення курсантів до аналізу проведеного заняття;

- 5) використання демократичного стилю військово-педагогічного спілкування.

Упровадження цих методичних засад в освітній процес вітчизняної вищої військової школи вимагає, на нашу думку, таких кроків.

1. *Формування в науково-педагогічних працівників методичної компетентності.* Цього можна досягти через ознайомлення їх із кращим зарубіжним досвідом проведення навчальних занять на загальних зборах чи під час закордонних відряджень викладачів, їхнє індивідуальне консультування.

2. *Видання відповідних практичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам ВВНЗ та ВВП ЗВО для використання у викладацькій діяльності.* Саме такі, як "Методичні засади проведення та планування навчальних занять у ВВНЗ та ВВП ЗВО з урахуванням досвіду провідних країн світу", розглянуто і рекомендовано до друку та розміщення на офіційному сайті Військового інституту вченою радою Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 12 від 15.06.2023 р.).

3. *Відвідування навчальних занять науково-педагогічних працівників та спільне обговорення методичних аспектів їхнього проведення.* Такі заходи, на нашу думку, матимуть високу ефективність за умови використання відповідної карти (схеми) аналізу навчального заняття.

Зазначені заходи прогнозовано зустрінуть труднощі в реалізації, якщо викладачі не матимуть мотивації відмовлятися від тих традиційних підходів до проведення навчальних занять, до яких вони звикли. Труднощі можуть бути пов'язані і з тим, що новими способами навчальної роботи мають оволодіти й курсанти, які звикли до більш

пасивної навчальної діяльності, ніж їхні зарубіжні колеги. Питання системного застосування самостійної роботи потенційно може зіткнутися з труднощами її організації. Один бік таких труднощів є інституціональним, адже обсяг самостійної роботи має збільшитися, але її час, закладений у розпорядок дня, обмежений у військових закладах вищої освіти. Інший бік організаційних труднощів є методичним – великий обсяг самостійної роботи потребує ретельного методичного забезпечення, зокрема сучасних підручників, методичних рекомендацій, електронних ресурсів тощо. Тож перелічені та інші можливі труднощі мають враховуватися й усуватися під час впровадження методичних засад проведення навчальних занять, що описані вище.

Дискусія і висновки

Проведене дослідження сприятиме вивченню та охарактеризуванню зарубіжного досвіду проведення навчальних занять у ВВНЗ провідних країн світу в історичній ретроспективі та його сучасного стану. Як результат, виокремлено методичні засади проведення навчальних занять, які забезпечують активність, ініціативність і самостійність курсантів на заняттях, формування їх як військових лідерів, креативних, творчих і комунікативно розвинених особистостей, а також як фахівців високого рівня. Зазначені засади доцільно впроваджувати в освітній процес вітчизняних ВВНЗ та ВВП ЗВО, оскільки вони стосуються системного використання самостійної роботи, яка передуює навчальним заняттям, особистого внеску кожного курсанта у вивчення теми, забезпечення його активної поведінки на занятті, долучення курсантів до аналізу проведеного заняття та дотримання демократичного стилю військово-педагогічного спілкування.

У процесі дослідження також висвітлено шляхи впровадження окреслених методичних засад у практику педагогічної діяльності вітчизняних викладачів (формування в них методичної компетентності, оволодіння курсантами новими способами навчальної діяльності, відвідування та обговорення з викладачами навчальних занять) та окреслено ряд потенційних труднощів. Подальші перспективи цього дослідження полягають у розробці карти (схеми) аналізу (самоаналізу) навчального заняття, що проводиться з урахуванням зарубіжного досвіду, вивченні динаміки впровадження розглянутих методичних засад у вітчизняних ВВНЗ та ВВП ЗВО й особливостей подолання поточних труднощів.

Внесок авторів: Андрій Кучерявий – концептуалізація, формальний аналіз, методологія, оригінальна чернетка; Інна Вановська – формальний аналіз, перегляд і редагування; Кирило Пирогов – формальний аналіз, програмне забезпечення, валідація даних, перегляд і редагування.

Список використаних джерел

- Богунов, С., Черних, О., & Черних, Ю. (2017). Основи організації та функціонування системи військової освіти Великобританії: аналітичний огляд. *Військова освіта*, 2, С. 35–48.
- Воєнна доктрина України, Указ Президента України від 24.09.2015 р. (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text>
- Внутрішні комунікації військового лідера. Порадник для офіцерів та сержантів. (2020). Центр морально-психологічного забезпечення Збройних сил України. 15 с.
- Гапоненко, Г., & Гапоненко, С. (2016). Особливості організації процесу фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах України та провідних країнах світу. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України "Педагогічні науки"*. 4 (6), С. 55–65.
- Доктрина військового лідерства у Збройних силах України. (2020). Головне управління доктрин та підготовки генерального штабу Збройних сил України спільно з Центром оперативних стандартів і методики підготовки Збройних сил України. с. 27. https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2020/12/Doktryna_rozvytku_vijskovoho_liderstva_v_Zbroynykh_sylakh_Ukrainy_compressed.pdf

Єжеев, М., Ніколаєнко, С., & Устименко, О. (2009). Підготовка офіцерського корпусу та фахівців у сфері національної безпеки в США. Досвід для України. *Вісник Національної академії державного управління*. 2, С. 314–323.

Заруба, О. Г. (2019). Лідерство у вищих військових навчальних закладах: моделі та програми підготовки. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. № 3. С. 93–103. http://nbuv.gov.ua/UJRN/iblsd_2019_3_12

Зельницький, А. М. (2009). Компетентнісна модель випускника ВВНЗ – складова системи підготовки військових фахівців. *Вісник Національної академії оборони. Збірник наукових праць*. № 3 (11). С. 26–38.

Колесник, В. (2017). Зарубіжний досвід управління персоналом сил спеціальних операцій на прикладі збройних сил Сполучених Штатів Америки. *Інвестиції: практика та досвід*. 1, С. 97–101.

Конаржевська, В. І. (2018). Досвід Збройних Сил Німеччини у підготовці майбутніх офіцерів до здійснення стратегічних комунікацій. *Збірник наукових праць "Педагогіка та психологія"*. 60 С. 186–196.

Концепція військової освіти в Україні (1997), Постанова Кабінету Міністрів України № 1410 від 15.12.1997 р. (зі змінами). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text>

Кучерявий, А. О., Вановська, І. М., Пирогов К.О. та ін. *Методичні засади проведення та планування навчальних занять у ВВНЗ та ВНП ЗВО з урахуванням досвіду провідних країн світу*. Практичні рекомендації науково-педагогічним працівникам ВВНЗ та ВНП ЗВО для використання у викладацькій діяльності (А.М. Шевченка, А.О. Кучерявого, Ред.). ВІКНУ, 2023. с. 40. <https://mil.knu.ua/page/lib/106>

Нещадим, М. І. (2003). *Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика*. Монографія. Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет".

Олійник, Л.В., & Прохоров, О.А. (2015). Якість підготовки військових фахівців як результат ефективної системи управління освітою. *Збірник наукових праць "Військова освіта" Національного університету оборони України імені Івана Черняховського*. 2 (32). с. 164–173.

Скворок, І. (2013). Підготовка офіцерів запасу в зарубіжних країнах. *Військова освіта*. 1, С. 207–216.

Супрунов, Ю. (2018). Особливості підготовки військових фахівців тактичного рівня у ВВНЗ США та окремих країн НАТО. *Військова освіта*. 37 (1), с. 259–271.

Толок, І., & Супрунов, Ю. (2018). Особливості підготовки військових фахівців тактичного рівня у ВВНЗ США та окремих країн НАТО. *Військова освіта*. 37 (1), с. 259–271.

Черних, О., Митягін О., & Черних, Ю. (2019). Аналіз сучасного стану системи військової освіти Республіки Польща: досвід для України. *Військова освіта*. 1 (35), с. 200–208.

Accademia militare di Modena, History and Traditions. <https://www.esercito.difesa.it/en/organization/The-Chief-of-General-Staff-of-the-Army/Training-Specialization-and-Doctrine-Command/Training-Command-and-Application-School-of-the-Army/Military-Academy/Pagine/History-and-traditions.aspx>

Arnold, Edwin J. Jr. (1993). Professional Military Education: Its Historical Development and Future Changes. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA263673.pdf>

Boe, Ole (2015). Developing leadership skills in Norwegian military officers: Leadership proficiencies contributing to character development and officer competency. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815022776?ref=pdf%20f_download&fr=RR-2&fr=79d5a62c4a1b3733

Campbell, Ammon (2017). Socialized Leader Development: a Phenomenological Study of the College Army ROTC Student Perspective and Experience. <https://core.ac.uk/download/pdf/83112388.pdf>

Chapnick, Adam (2014). The Flipped Classroom and Professional Military Education: A Preliminary Assessment of the Possibilities. <http://www.journal.forces.gc.ca/vol14/no4/page71-eng.asp>

Charlston, Jeffery A. (2006). Department of the Army Historical Summary Fiscal Year 1999. https://history.army.mil/html/books/101/101-30-1/cmhPub_101-30-1.pdf

Connors, E. (2000). The Thayer Method: Student Active Learning with Positive Results. https://scholarscompass.vcu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1134&context=jmsce_vamsc

Fischer, Molly (2014). Resiliency and Selfless Service Development in Army ROTC Physical Training: A Qualitative Investigation. https://www.researchgate.net/publication/274250397_Resiliency_and_Selfless_Service_Development_in_Army ROTC_Physical_Training_A_Qualitative_Investigation

Livieratos, Cole, Tyler Skidmore (2022). Preparing army leaders for future war. <https://mwi.usma.edu/preparing-army-leaders-for-future-war/>

Long, Jeffrey W. (1991). The Evolution of U.S. Army Doctrine: from Active Defense to Airland Battle and Beyond. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA241774.pdf>

Mittelstadt, Jennifer (2018). Too much War, not enough College. <https://warroom.armywarcollege.edu/articles/too-much-war-not-enough-college/>

Paile, Sylvain (2011). Europe for the Future Officers, Officers for the Future Europe Compendium of the European Military Officers Basic Education. http://www.emilyo.eu/sites/default/files/Gell%20Scientific%20Publications/2011%20Paile%20Compendium_0.pdf

Schoy, Michael (2011). General Gerhard von Scharnhorst: Mentor of Clausewitz and Father of the Prussian-German General Staff. https://www.cfc.forces.gc.ca/259/181/82_schoy.pdf

Shell, Amy E. (2002). The Thayer method of instruction at the United States Military Academy: a modest history and a modern personal account, PRIMUS: problems, resources, and issues in mathematics undergraduate studies, Vol. XII, Iss. 1, March 2002. pp 27–38. <https://dl.acm.org/doi/10.5555/584620.584623>

Summary of the 2018 National Defense Strategy of The United States of America. (2018). <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>

US Department of the Army, Field Military 6-2022. (2022). https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/ARN36735-FM_6-22-000-WEB-1.pdf

Wright, Jeffrey S. (2020). Mapping the Curriculum of the United States Military Academy Military Program. https://s3.amazonaws.com/usma-media/inline-images/centers_research/center_for_teaching_excellence/master_teacher_program/project_papers/2020Wright_2020.pdf

References

Accademia militare di Modena, History and Traditions. <https://www.esercito.difesa.it/en/organization/The-Chief-of-General-Staff-of-the-Army/Training-Specialization-and-Doctrine-Command/Training-Command-and-Application-School-of-the-Army/Military-Academy/Pagine/History-and-traditions.aspx>

Arnold, Edwin J. Jr., (1993). Professional Military Education: Its Historical Development and Future Changes. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA263673.pdf>

Boe, Ole, (2015). Developing leadership skills in Norwegian military officers: Leadership proficiencies contributing to character development and officer competency. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815022776?ref=pdf%20f_download&fr=RR-2&fr=79d5a62c4a1b3733

Bogunov, S., Chernykh, O., & Chernykh, Yu. (2017). Basics of the organization and functioning of the military education system of Great Britain: an analytical review. Military education [In Ukrainian].

Campbell, Ammon, (2017). Socialized Leader Development: a Phenomenological Study of the College Army ROTC Student Perspective and Experience. <https://core.ac.uk/download/pdf/83112388.pdf>

Chapnick, Adam, (2014). The Flipped Classroom and Professional Military Education: A Preliminary Assessment of the Possibilities. <http://www.journal.forces.gc.ca/vol14/no4/page71-eng.asp>

Charlston, Jeffery A. (2006). Department of the Army Historical Summary Fiscal Year 1999. https://history.army.mil/html/books/101/101-30-1/cmhPub_101-30-1.pdf

Chernykh, O., Mityagin, O., & Chernykh, Y. (2019). Analysis of the current state of the military education system of the Republic of Poland: experience for Ukraine. Military education [In Ukrainian].

Connors, E. (2000). The Thayer Method: Student Active Learning with Positive Results. https://scholarscompass.vcu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1134&context=jmsce_vamsc

Doctrine of military leadership in the Armed Forces of Ukraine. (2020). Main Department of Doctrine and Training of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine together with the Center for Operational Standards and Training Methods of the Armed Forces of Ukraine. https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2020/12/Doktryna_rozvytku_vyiskovoho_liderstva_v_Zbroynykh_sylakh_Ukrainy_compressed.pdf [In Ukrainian].

Fischer, Molly. (2014). Resiliency and Selfless Service Development in Army ROTC Physical Training: A Qualitative Investigation. https://www.researchgate.net/publication/274250397_Resiliency_and_Selfless_Service_Development_in_Army ROTC_Physical_Training_A_Qualitative_Investigation

Internal communications of the military leader. Advisor for officers and sergeants. (2020). Center for Moral and Psychological Support of the Armed Forces of Ukraine [In Ukrainian].

Gaponenko, G., & Gaponenko, S. (2016). Peculiarities of the organization of the physical training process in higher military educational institutions of Ukraine and the leading countries of the world. Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Pedagogical sciences [In Ukrainian].

Kolesnyk, V. (2017). Foreign experience of personnel management of special operations forces on the example of the armed forces of the United States of America. Investments: practice and experience [In Ukrainian].

Konarzhevskaya, V. I. (2018). Experience of the German Armed Forces in training future officers for strategic communications. Collection of scientific works "Pedagogy and psychology" [In Ukrainian].

Kucheriavyy, A. O., Vanovska, I. M., Pyrogov K. O. et al. (2023). Methodical principles of conducting and planning classes in higher educational institutions and military training units of higher education institutions, taking into account the experience of the leading countries of the world. Practical recommendations for scientific and pedagogical workers of higher military educational institutions and military educational units of higher education institutions for use in teaching activities (A. M. Shevchenko, A. O. Kucheriavyy, Ed.). VIKNU, [In Ukrainian]

Livieratos, Cole, Tyler Skidmore, (2022). Preparing army leaders for future war. <https://mwi.usma.edu/preparing-army-leaders-for-future-war/>

Long, Jeffrey W. (1991). The Evolution of U.S. Army Doctrine: from Active Defense to Airland Battle and Beyond. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA241774.pdf>

Military doctrine of Ukraine: approved by the Decree of the President of Ukraine. (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text> [In Ukrainian].

Mittelstadt, Jennifer. (2018). Too much War, not enough College. <https://warroom.armywarcollege.edu/articles/too-much-war-not-enough-college/>

Neshchadym, M.I. (2003). Military education of Ukraine: history, theory, methodology, practice: Monograph. Kyiv: Polygraph publishing house. Center "Kyiv University" [In Ukrainian].

Oliynyk, L.V., & Prokhorov, O.A. (2015). The quality of training military specialists as a result of an effective education management system. Collection of scientific works "Military Education" of the National Defense University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky. No 2 (32) [In Ukrainian].

Paile, Sylvain. (2011). Europe for the Future Officers, Officers for the Future Europe Compendium of the European Military Officers Basic Education. http://www.emilyo.eu/sites/default/files/Gell%20Scientific%20Publications/2011%20Paile%20Compendium_0.pdf

Starling, I. (2013). Training of reserve officers in foreign countries. Military education [In Ukrainian].

Suprunov, Yu. (2018). Peculiarities of the training of tactical-level military specialists in the military universities of the USA and individual NATO countries. Military education. [In Ukrainian].

Schoy, Michael. (2011). General Gerhard von Scharnhorst: Mentor of Clausewitz and Father of the Prussian-German General Staff. https://www.cfc.forces.gc.ca/259/181/82_schoy.pdf

Shell, Amy E. (2002). The Thayer method of instruction at the United States Military Academy: a modest history and a modern personal account, PRIMUS: problems, resources, and issues in mathematics undergraduate studies, Vol. XII, Iss. 1, March 2002 pp. 27–38. <https://dl.acm.org/doi/10.5555/584620.584623>

Summary of the 2018 National Defense Strategy of The United States of America. (2018). <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>

The concept of military education in Ukraine: approved. (1997). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 1410 (with amendments). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text> [In Ukrainian].

Tolok, I., & Suprunov, Yu. (2018). Peculiarities of the training of military specialists of the tactical level at the military universities of the USA and individual NATO countries. Military education [In Ukrainian].

US Department of the Army, Field Military 6-2022. (2022). https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/ARN36735-FM_6-22-000-WEB-1.pdf

Wright, Jeffrey S. (2020). Mapping the Curriculum of the United States Military Academy Military Program. https://s3.amazonaws.com/usma-media/inline-images/centers_research/center_for_teaching_excellence/master_teacher_program/project_papers/2020/Wright_2020.pdf

Yezheev, M., Nikolayenko, S., & Ustimenko, O. (2009). Training of the officer corps and specialists in the field of national security in the USA. Experience for Ukraine. Bulletin of the National Academy of Public Administration [In Ukrainian].

Zaruba, O. G. (2019). Leadership in higher military educational institutions: models and training programs. Information security of a person, society, state. http://nbuv.gov.ua/UJRN/iblsd_2019_3_12 [In Ukrainian].

Zelnytskyi, A. M. (2009). Competency model of a graduate of VVNIZ – a component of the training system of military specialists. Bulletin of the National Defense Academy. Coll. of science works [In Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 07.08.23

Прорецензовано / Revised: 16.08.23

Схвалено до друку / Accepted: 22.08.23

Andrii KUCHERIAVYI, DSc (Pedag.), Prof.

ORCID ID: 0000-0003-0510-4864

e-mail: ankuchalex@gmail.com

Taras Shevchenko Kyiv National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Inna VANOVSKA, PhD (Hist.), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0002-3739-3624

e-mail: vanovskaya@ukr.net

Taras Shevchenko Kyiv National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Kyrylo PYROGOV, Junior Researcher

ORCID ID: 0009-0008-5940-1286

e-mail: Kirillpirogov1999@gmail.com

Taras Shevchenko Kyiv National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF CONDUCT OF EDUCATIONAL CLASSES WITH CADETS OF HIGHER ARMY EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND MILITARY EDUCATIONAL UNITS OF INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION TAKING INTO ACCOUNT THE EXPERIENCE OF THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD

Background. Modern approaches to the training of officers in Ukrainian institutions of higher military education, in particular with regard to the choice of methods of conducting classes, which have not yet gotten rid of the traditional Soviet military school, which ensured the formation of the performer's personality. At the same time, the Russian-Ukrainian war demonstrates the demand for officers-leaders who are able to take the initiative and be independent in the decisions made and implemented, which causes a discrepancy between the results of the training of military personnel in domestic institutions of higher military education and the objective needs of the Armed Forces of Ukraine in officers of a certain quality, which determines the research problem. The following goal of the article was set: development of methodological principles for conducting training classes in higher military educational institutions of the leading countries of the world as such, which ensure the formation of the personality of a modern officer of the armed forces and require implementation in the educational process of domestic higher military educational institutions. A possible way to solve it will be the study and implementation in the domestic higher military school of the appropriate foreign experience of training officers, where the formation of a military leader is a long-standing tradition.

Methods. Research methods – survey method, content analysis, experimental method, qualitative and qualitative research methods, socio-logical observation, system analysis, system approach, method of expert evaluations.

Results. Studying the experience of conducting classes in the USA and other leading countries of the world allows us to single out the methodological principles of training future officers, which was done by studying sources and by interviewing military personnel who studied at higher military educational institutions of NATO member countries. The conducted activities made it possible to establish that the methodological principles of training include the systematic use of active learning methods, prior independent work of cadets, ensuring the personal contribution of each of them to the study of topics, their active behavior in the lesson.

Conclusions. The determined methodical principles made it possible to outline the ways and contribute to the difficulty of their implementation in the educational activity of domestic higher military educational institutions.

Keywords: methodical principles, cadets, educational classes, independent work, higher military school.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.